

Porcs, pagesia catalana i sobirania alimentària

Catalunya ha perdut en 10 anys 6.800 finques agrícoles de petita i mitjana escala. La població activa agrària ja no arriba ni a l'1%. I la contribució de l'agricultura al PIB ha baixat fins al 0,86% (davant l'1,8% de França o el 3,2% de l'Estat espanyol). A Catalunya, el 60% del menjar que ens emportem a la boca és importat. Té Catalunya avui sobirania alimentària?

Gustavo Duch i Carles Soler / Revista 'Soberanía Alimentaria'

Quan la globalització neoliberal va començar a escampar-se de la mà de l'Organització Mundial de Comerç (OMC), ara fa 20 anys, el primer col·lectiu que la va patir, la pagesia, es va reunir a Mèxic, amb l'escalfor dels alçats moviments zapatistes ben a prop.

Potser va ser **Juana** la primera a demanar la paraula i explicar que al seu país, la República Dominicana, gairebé 150 anys després, es patia encara una dominació agrícola pròpia d'un país colonitzat. Va dir que era impossible alimentar la seva família amb un petit 'conuco' engabiats entre conreus de canya de sucre dels senyors de La Romana.

A continuació devia parlar **Mahendra**, líder camperol hindú i, amb els ulls inflamats, va explicar que començaven a ser massa recurrents els suïcidis de companys seus endeutats per comprar noves llavors millorades i que ho feien prenent-se el pesticida associat.

Segurament després s'aixecaria en **Pep**, pastor dels Pirineus, per explicar que per a ells la producció a petita escala de porcs s'estava acabant perquè les administracions donaven suport amb moltes preferències a les grans indústries.

Colpidor seria també el testimoni de **Lee**, que des que el seu país, Corea del Sud, va entrar a formar part d'aquest mercat globalitzat, ja no podia vendre el seu producte: a les prestatgeries de les botigues l'arròs importat era molt més barat.

"Les multinacionals de l'agroindústria ens roben les terres, ens roben l'aigua, ens roben les llavors", van exclamar centenars de petits pagesos i pageses. Amb més encert encara, van concloure que el que els prenién era la seva capacitat de viure i de produir aliments.

"Ens roben la nostra sobirania", van declarar alhora que conformaven el moviment social la Via Camperola. Més de 200 milions de persones s'havien reconegut com a iguals, amb un lema: la sobirania alimentària.

Sí, com deia en Pep, en un context de capitalisme neoliberal i de globalització, **el suport de totes les administracions catalanes, estatals i europees a l'agroindústria** ha acabat generant una fotografia de l'agricultura i l'alimentació a casa nostra força preocupant i amb un denominador comú: en tots els sectors existeix un potent control de poques i grans corporacions que ha provocat la desestructuració i desaparició de la petita pagesia.

A Catalunya han desaparegut en 10 anys 6.800 petites i mitjanes finques agrícoles; la població activa agrària no arriba a l'1%

Així, als darrers 10 anys, a un ritme de tancament de gairebé 2 explotacions el dia, han desaparegut a Catalunya 6.800 finques agrícoles de petita i mitjana escala; la població activa agrària ja no arriba ni a l'1% i la contribució de l'agricultura al PIB ha baixat fins al 0,86% (davant l'1,8% de França o el 3,2% de l'Estat espanyol). De retruc, és clar i evident que són molts els **pobles abandonats o pràcticament abandonats** i on la mitjana d'edat ha pujat considerablement deixant el territori sense vida i el que representa de pèrdua de teixit econòmic, social i cultural.

També, la bombolla immobiliària i les requalificacions han contribuït a una pèrdua de terra cultivable. Ho veiem amb les dades, per exemple, de **la regió metropolitana de Barcelona**, on entre els anys 1990 i 2012 s'ha perdut entre un 30% i un 50% de la superfície agrícola.

És a dir, que ens trobem amb una fotografia de Catalunya sense terres i sense pagesia on, en canvi, destaquen un grapat de corporacions amb molta força i projecció internacional però que han fet que les persones, tant productores com consumidores, hàgim perdut presència al territori, així com tota capacitat de decisió, de governança i d'incidència.

Tot per a l'agroindústria

Des de diferents sindicats i moviments agraris s'ha criticat la distribució injusta de les subvencions agrícoles de la Política Agrària Comuna (PAC). De fet, sempre s'ha denunciat que els màxims receptors a l'Estat espanyol són les **grans famílies de terratinents (Casa de Alba) o les grans corporacions agroalimentàries (Ebro Foods)**.

Quina situació trobem a Catalunya? Una de molt semblant.

Si ens fixem en les dades de l'any 2014, ens adonem que el 18,9% dels perceptors reben el 73,7% dels ajuts directes de la PAC. En aquest percentatge trobem 11 grans perceptors que reben quasi la mateixa quantitat que 22.800 petites explotacions. Si aquestes reben un ajut que no arriba als 600 €, els grans perceptors cobren més de 860.000 euros de mitjana. Crida l'atenció que, quan identifiquem les 10 primeres empreses que reben més ajudes, trobem que 4 són de la indústria del cava i del vi (**Freixenet, Codorniu, Codes i Torres**).

Si ens fixem en les dades publicades per la Generalitat de Catalunya, ens adonem del gran volum econòmic que mouen les corporacions que ens donen menjar. Podem parlar d'un gran 'lobby' agroalimentari català amb famílies com Carulla i Carceller propietàries respectivament de les empreses **Agrolimen i Damm**, que facturem xifres espectaculars a partir d'una presència quasi infinita en el nostre menjar tant al 'súper' (Gallina Blanca, Avecrem, Pastas el Pavo, Veri, Fuente Liviana, Granini, Shandy, Xibeca..) com en la restauració (Pans & Company, Bocatta, FresCo, Rodilla). Tota la taula parada a casa amb moltes marques però amb pocs propietaris.

Els 10 primers grups/empreses alimentàries a Catalunya a data 01/01/2014

Empresa	SECTOR	Vendes (M€)	
		2013	212
Nestlé España, SA (Grup)	Multiproducte	2.083	2.107
Danone, SA	Lacti	1.241	1.308
Vall Companys (Grup)	Carni	1.200	1.124
Agrolimen, SA (Grup)	Multiproducte	975	972
SA Damm (Grup)	Cervesa	880	868
Casa Tarradellas, SA	Carni	759	729
Borges Mediterranean Group	Multiproducte	610	544
Corporació Alimentària Guissona, SA	Carni	605	588
Nutrexpa (Grup)	Multiproducte	556	482
Freixenet, SA (Grup)	Vins i caves	527	525

Font: Alimarket, número 286 (setembre 2014)³

Per a les administracions, aquestes agroindústries i les seves capacitats d'agroexportació i de fer 'negocis' han estat la nineta dels seus ulls. Però l'agroindústria catalana o de qualsevol lloc és reflex fidedigne d'una economia capitalista que explota molts i privilegia molt pocs. I tenim un clar exemple en el sector porcí.

Els noms del porc

L'any 1995 ja teníem un **sector porcí molt potent a Catalunya**, i entre 10.554 explotacions es comptabilitzaven un total de 4.390.484 caps de porcí. Pocs anys després, el 1999, el cens porcí ja havia arribat a 1 porc per habitant, amb uns 6,3 milions de caps concentrats en un 40% en tres comarques (el Segrià, Osona i la Noguera). En aquell moment ja es van alçar algunes veus que alertaven sobre un model intensiu, contaminant i que feia desaparèixer les petites granges que no podien competir amb les grans empreses. Però, més que canviar, es va seguir fomentant la producció intensiva porcina amb l'objectiu que Catalunya fos una de les principals àrees de producció, engreix i transformació a escala europea. I així ha estat. L'any 2013 es van comptabilitzar més de 6,700,000 porcs i, en canvi, el nombre d'explotacions havia baixat a menys de la meitat, en concret a només 4.321.

Catalunya té una potent indústria porcina: amb 6,3 milions de porcs concentrats en tres comarques: el Segrià, Osona i la Noguera

Que Catalunya tingui aquesta capacitat instal·lada de produir més d'1,5 milions de tones de carn anualment —o, el que és el mateix, uns 210 kg de porc per persona encara que consumim 11,7 quilos per any, i és molt i massa— s'explica per la presència d'empreses com **Vall Companys, Tarradellas o la Cooperativa Agrària Guissona**, que amb models diferents d'estructura empresarial han aconseguit integrar verticalment el sistema productiu carni. Les seves estructures estan preparades per abastir de garrins, pinsos i servei tècnic les granges associades o 'integrades', que són les que, assumint tots els riscos, s'encarreguen d'engreixar els animals, que finalment compren aquestes corporacions per portar als seus escorxadors, que també són seus, i fins i tot, en el cas de Guissona, també s'encarreguen en les seves botigues Bonarea de fer la venda.

L'any passat, Guissona va engreixar més de 670.000 porcs, pels escorxadors de Vall Companys varen passar més de 4,3 milions de porcs i Casa Tarradellas va llogar uns terrenys a Oliola (Noguera) per instal·lar-hi un dels complexos de granges amb més capacitat de tot Catalunya, uns 21.000 porcs.

Però **aquest model productiu té un preu molt alt**. D'una banda, i com hem vist, la desaparició de moltes petites granges i la dura subsistència dels que, integrats en el model, no són res més que mà d'obra barata —una baula d'una cadena— per a una gran maquinària en funcionament. I, de l'altra, un preu per a tota la societat, ja que a les comarques abans senyalades la gestió dels purins és un gran problema de contaminació dels aqüífers i que indirectament està comportant més dimensió d'aquestes corporacions, que ara han de comprar més terres per poder abocar-hi els purins.

D'on ens alimentem?

Deixar l'alimentació en mans d'aquest model centrat en produccions intensives i per a l'exportació vol dir també acceptar una considerable dependència alimentària de l'exterior. Concretament a Catalunya, el 60% del menjar que ens emportem a la boca és importat; i aquí la connexió amb el món és Mercabarna, un altre instrument de les administracions públiques al servei dels grans agronegocis privats.

A Catalunya, el 60% del menjar que ens emportem a la boca és importat

En els darrers 20 anys, **Mercabarna** ha fet una aposta per convertir-se en un centre logístic de la Mediterrània on, sota l'excusa de competitivitat, eficiència i demanda, s'ha promogut la deslocalització dels aliments. Un exemple d'això el tenim quan analitzem l'origen dels tomàquets que es comercialitzen a Mercabarna en la seva temporada natural. En aquest moment en què la pagesia catalana pot abastir totalment la demanda d'aquest producte, Mercabarna s'inunda de tomàquet d'Holanda a 30 cèntims el quilo, per sota del preu de cost del tomàquet local. Evidentment, això perjudica la viabilitat de la nostra pagesia.

Evolució de MERCABARNA respecte a l'origen i el destí dels productes que es comercialitzen

ANYS 70

De: Província de Barcelona
A: Barcelona

ANYS 80

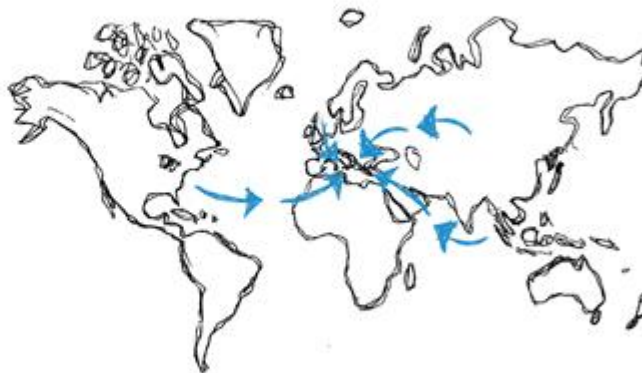
De: Catalunya
A: Barcelona

ANYS 90

De: Estat Espanyol
A: Catalunya

A partir de 2000

De: Món
A: Europa/Mediterrània

Com trencar amb el model agrícola actual

Per completar aquesta petita revisió de l'estat actual de l'agricultura i de l'alimentació a Catalunya, falta encara la informació més valuosa, aquella imatge que ara per ara no surt a la foto, tot i que ja existeix. És la proposta que molta gent que defensem —que volem— un país fet de **pobles vius, amb una alimentació de proximitat i feta a partir de la dedicació de molta gent que en l'agricultura ecològica** i a escala local troba projectes de vida.

En el cas de Catalunya, un territori amb bones terres agrícoles, amb diferents ecosistemes per assolir produccions agràries de molts tipus (muntanya, planes, deltes, etc.), aquesta possibilitat és engrescadora. Com hem vist, la situació actual està molt allunyada de les necessitats alimentàries de la nostra població: majoritàriament, les terres agràries es dediquen a la producció de fruita per a l'exportació i a cereals per al pinso dels animals. En canvi, som deficientes per al minso consum de llegums i d'hortalisses que fem la gent del territori.

Si l'argument prioritari fos les necessitats alimentàries per a tota la població, segons l'estudi d'en Pep Tuson, enginyer agrari, considerant una dieta mediterrània amb poc consum de carn, les terres fèrtils de Catalunya, treballades ecològicament i amb conreus de secà, permetria el 98% d'aquest

abastiment.

Com diu la CUP, **ens cal recuperar sobirania per poder sortir del capitalisme**, un missatge idèntic al que defensa la Via Camperola. La sobirania alimentària és caixa col·lectiva d'eines que, amb treball en xarxa, recuperació de sabers, observació, cura i respecte al territori i a la natura, trenca amb l'agricultura que tenim, una agricultura capitalista responsable de la fam, del desarrelament i del canvi climàtic. Són moltes les experiències de trencament que en tenim a Catalunya; ara cal aprendre d'aquestes experiències, donar-hi suport i fer-les servir per portar-les col·lectivament a primer pla i canviar la fotografia.

Gustavo Duch i Carles Soler són membres de la revista 'Soberanía Alimentaria'